

JORDI PLAY

DDT, efectes mortals

El cadàver d'una nena ofegada, un home tallat a l'alçada de l'abdomen per un ascensor, braços i cames rajant sang escampats per terra, caps tallats col·locats en una caixa... No, no som en un dipòsit de cadàvers, sinó al taller de l'empresa DDT, capdavantera en efectes especials.

La nominació, en efectes especials, per als últims premis Goya de *La mujer más fea del mundo* ha estat la consagració i el reconeixement d'una feina que, durant anys, DDT ha anat polint a poc a poc. I, per més que no guanyessin el premi (l'Acadèmia va preferir les disbauxes pirotècniques de l'equip de Raúl Romaniños a *Nadie conoce a nadie*), ja es donen per més que satisfets, i veuen com la feina se'ls acumula. Ara mateix tenen pendent l'estrena de *La comunidad* d'Álex de la Iglesia, i una colla de projectes, encara en fase de pre-producció, però que ben aviat faran parlar molt.

De l'equip originari de DDT, format per David Alcalde, Tato Pons i David Martí, aquest últim és l'únic que continua. Martí va començar en el món dels efectes especials per pura vocació: "Ja de petit m'agradava de fer la meua pròpia animació amb ninots de plastilina: monstres, animals mitològics, tota mena d'éssers, que cobraven vida quan els filmava amb una Cannon del pare. Els havia d'anar filmant pas a pas, un fotograma a cada moviment. Era increïble la mà d'hores que passava fent unes filmacions que després duraven uns pocs minuts. En acabat havies d'enviar tot el material a Madrid i esperar quinze dies per poder-ne veure el resultat final. Al començament eren inevitables les errades de *raccord*: els objectes canviaven de lloc de l'un pla a l'altre, n'hi havia que desapareixien; però a poc a poc vaig anar polint l'estil i perfeccionant la tècnica".

Després de moltes proves de maquillatge casolà fent els típics efectes sangonants de caps oberts, ulls penjats i dits tallats, en David entra a treballar a Luis Cortés Efectos Especiales, empresa que es dedica més als efectes dels espots publicitaris (van crear els peixos artificials de les sopes Knorr o unes immenses dents blanques per a Binaica, i més). "En aquells moments -diu Martí- tenia poca informació del que es feia sobre efectes especials en aquest país. Recordo vagament un film que em va impressionar molt de petit, *El caballero del*

dragón de Fernando Colomo, en què es veien unes maquetes de naus espacials molt reeixides i tota mena d'efectes sofisticats, inèdits fins llavors en el nostre cinema. Però, al marge d'aquest film, mai no he confiat gaire en allò que se'n deia "terror ibèric", que va proliferar especialment els anys 60 i 70, i que era bastant mediocre, insubstancial, perquè tan solament es reduïa a fer paròdies dels monstres clàssics i a alguna raresa més de Paul Naschy".

Els inicis de DDT. A l'empresa de Luis Cortés va ser on Martí va conèixer dos aprenents, en Tato Pons i en David Alcalde. Amb ells, un cop tancada l'empresa, va crear DDT. "Al començament no teníem gaire feina, només ens limitàvem als efectes atmosfèrics: crear fum, pluja, i algun efecte fictici per a la publicitat dels productes alimentaris. Així, al cap d'un any i mig, en Tato va deixar l'empresa, però els altres dos vam continuar, si bé inclinant-nos més pels efectes de maquillatge i la creació de ninots. Va ser en aquesta època que em vaig posar en contacte amb l'únic maquillador professional que feia cursos per correspondència, el nord-americà Dick Smith, creador dels efectes especials de films com *L'exorcista*, *El padrí* o *Amadeus*. Smith és un home amable i savi, que, amb tants films de qualitat com ha fet, mai no va d'estrella per la vida, i li agrada de transmetre els seus coneixements i els seus secrets. Amb ell, doncs, vaig millorar i aprendre'n moltíssim. Encara avui continuem en contacte, i sempre que tinc un dubte l'hi puc consultar amb tota confiança", assegura Martí.

L'any 1994 va oferir-los un augment de feina considerable i un director que els havia de portar sort, en Jaume Balagueró: "Volia rodar un curt basant-se en *Àlicia en terra de meravelles*, però amb una estètica molt especial, plena de morts, malalts i paralítics, tot farcit de monyons i una mica de sadisme. Després del curt, que es deia *Àlicia*, i que va tenir força èxit en els circuits d'aficionats al gènere, ens va venir un altre jove director,

**David Martí:
"Acostumem a treballar amb llibres de medicina forense, però el cinema mai supera la cruesa de la realitat."**

en Nacho Cerdà, que volia recrear les aventures d'un forense necròfil amb el mitjà-metratge *Aftermath*. Ens va interessar tant l'argument de la història i les possibilitats que hi vèiem, que vam arribar a treballar sense cobrar, amb la condició que el director es fes càrrec dels materials, els quals s'havien d'importar quasi tots dels Estats Units i que eren força cars", recorda Martí. L'experiència en curts els va permetre d'endinsar-se per primera vegada en un projecte d'envergadura, el film *Atolladero*, del director Óscar Aibar. Es va plantejar com una mena de *western* futurista amb decorats impressionants i molts efectes, protagonitzada per Pere Ponce i el músic Iggy Pop. Però les bones perspectives del ro-

datge es van acabar quan va fer fallida la qüestió econòmica i, al final, DDT va haver d'acabar la feina a corre-cuita i sense cobrar ni un duro, i fins i tot van haver de fer-se passar per actors del film. Els efectes més sorprenents d'aquest film recreaven el jutge Wedley, un vell de cent vuitanta anys que es mantenia viu gràcies a un artefacte biomecànic que duia al pit, i la seva dona, Darlene, que, amb vuitanta anys, tenia un cos operat que no en representava més de vint; però a l'hora de fer-se l'operació a la cara, el cirurgià, que anava begut, la deixava feta un desastre. Segons explica David Martí: "Volíem lluir-nos al màxim i fer uns efectes ben realistes; per això ens va doldre tant que els altres participants, quan van fallar els diners, deixessin córrer el film amb força inconsciència. Fins i tot vam encarregar-nos dels efectes atmosfèrics, cosa que no ens pertocava, però que l'empresa encarregada no va voler fer si no els pagaven". Al final, el film es va estrenar tard i malament, de manera que ni tan sols es va poder recuperar la inversió feta.

Després de l'experiència, els de DDT no van voler sentir parlar de cinema durant un bon temps, fins que en Jaume Balagueró els tornà a cridar per fer un altre curt, *Días sin luz*. "Esgarrifós i contun-

Els projectes s'acumulen i cal preparar els esboços de la nova producció. El espinazo del diablo, de Guillermo del Toro, és el proper film en què treballarà DDT.

JORDI PLAY

Una bona mostra de la feina feta per DDT. Els bons efectes especials són sempre els que més s'assemblen a la realitat mateixa.

dent, el director ens va proposar de fer-hi uns efectes increïbles, tals com l'automutilació d'un braç afectat per la guerra química, o una dona que havia de parir un nen. Crec que en Balaguero té alguna cosa que li balla per dins; és estrany, perquè quan hi parles veus que és un paio correcte i normal, però deu tenir un subconscient molt recargolat, que després el porta a plasmar a la pantalla tot de paranoies", afirma Martí. És clar que, mentrestant, no van pas deixar de banda el món de la publicitat, i d'aquesta època daten la sirena que plora sobre una roca perquè no es pot posar els pantalons Liberto, l'ànec aviador de Pato WC, les granotes animatròniques que es delien pels petons de la Judith Mascó per als xiclets Trex, o la rèplica de l'endosquelet de Terminator per al disc *Màquina total*. "Potser el que més ens va entusiasmar va ser el del Citroen Saxo, que era un homenatge al film de Quentin Tarantino i Robert Rodríguez, *Obert fins a la matinada*. Era un projecte força important, per al

qual s'havien tingut en compte noms de directors com David Fincher o Àlex de la Iglesia, però que va acabar fent Enda McCannion. Al començament teníem por d'excedir-nos en maquillatges i efectes truculents, per això vam fer dues propostes: l'una d'un anunci més *light*, i l'altra, plena de caps que esclataven i de vampirs lletgíssims. Sorprenentment, al final va guanyar aquesta darrera. Per fer esclatar els caps, que eren de gelatina, vam posar-hi a dins preservatius plens de líquids diferents: verds viscosos, blaus i sang fictícia, a part de trossos de pell artificial de silicona. També havíem de fer la transformació dels actors en vampirs, però per a això vam aprofitar l'efecte *morphing*, que es fa amb ordinador. Aquest anunci ens va obrir les portes del món, perquè es va veure a pràcticament tot arreu. També hem fet un anunci de xiclets per al qual volien una mena de Robocop, però com que els drets d'imatge del personatge eren desorbitats vam haver de crear-ne un de nou que va quedar a mig camí entre el Robocop originari i el Jutge Dredd que va fer l'Stalone. Després vam fer un spot ple d'extraterrestres per a la cervesa Estrella Damm, que en certa manera recordava els petits personatges que corrien per *Star Wars*, i fa un parell d'anys vam tornar al cinema, una altra vegada de la mà del nostre amic Jaume Balaguero", explica Martí.

Una gran oportunitat. *Els sense nom* es va estrenar en el darrer Festival de Cinema Internacional de Sitges i va tenir molt bona acollida del públic i de la crítica. S'hi mostrava un ambient malsà i uns efectes terrorífics i angoixants sense arribar a la truculència fàcil del sang i fetge. "El repte més difícil, opina Martí, fou la creació de la nena que troben morta en un pou al principi del film. Al començament vam pensar a fer el motllo d'una nena real, però el director volia tantes deformacions i tant de sadisme que vam optar per fer una escultura. En vam treure una còpia amb un material anomenat *Skin-flesh* que és força orgànic i sem-

blant a la pell i a la carn de debò, tant que, ara, passats uns quants mesos, s'ha anat degradant i la nena, que tenim per aquí al taller, fa un aspecte i una olor bastant desagradables. Nosaltres acostumem a treballar amb llibres de medicina forense, i a vegades hi veus imatges tan crues que no et creus que puguin ser reals. Així, quan en reprodueixim un efecte, el passem pel sedàs cinematogràfic, si bé moltes vegades la realitat supera àmpliament la ficció. Per a aquest film tampoc no teníem gaires referents, crec que només hi ha una petita escena, a *El silenci dels anyells*, en què apareix un cos en circumstàncies semblants, i a vegades és difícil de ser original i de fer una feina que mai no s'hagi vist al cinema, oimés quan jugues amb elements tan clàssics com fer dimonis, mòmies, etc., però sempre has de crear un efecte nou a partir de la realitat. Ara, la veritat és que, aquests llibres de malalties, els tenim per aquí sempre, de referència, però no són gaire agradables de fullejar. Em vaig quedar sorprès quan l'equip de rodatge d'aquest film van venir un dia al taller i es van estar alegrement comentant les fotografies i els casos. Era increïble".

Un cas semblant de deformació exagerada va passar en el film en què van treballar després, *La mujer más fea del mundo*, de Miguel Bardem. La protagonista, Lola, representava que tenia tantes deformacions a la cara que resultava del tot repugnant. "Nosaltres hi volíem estendre una mica el maquillatge pel coll, les espatlles i un braç; que no acabés tan sobtadament just fins a la barbata, però vam seguir els esquemes marcats pel director. Vam haver de veure films com *L'home elefant*, i llibres de malalties cutànies i deformacions, i vam fer esbossos de per on podia anar el maquillatge, però el director ho volia col·locar tot, tant com fos possible, en una mateixa cara, i al final crec que el resultat va ser excessiu. Moltes vegades la gent es pensa que el maquillador d'efectes especials arriba a l'estudi amb el maletí i pot fer miracles amb quatre pots de pintura, com si fos l'actor Lon Chaney. Amb

aquest material, a tot estirar, pots fer zombis i poca cosa més. Un maquillador ha de tenir una bona formació d'escultor i conèixer moltes tècniques de motllos i de materials diferents. Contínuament surten nous materials, cada vegada més perfectes, que permeten uns efectes més realistes i còmodes de dur per l'actor. S'utilitza molt, per exemple, l'escuma de làtex, que es prepara com un pa de pessic: s'ha de posar a la batidora amb uns quants ingredients més i després adquireix una textura molt esponjosa i elàstica, molt agradable per a la cara del qui l'ha de suportar”.

Nous projectes. La relació entre DDT i Àlex de la Iglesia, director d'*Acción mutante* i *El día de la bestia*, ha començat amb *La comunidad*. “L'Àlex és basc, això vol dir que és simpàtic, però rarot, i crec que ens ha faltat una mica de comunicació. En aquest darrer film –creu Martí– ha estat molt pendent dels actors; per tant, ha deixat la feina dels efectes al nostre criteri, i a nosaltres ens agrada que el director s'hi impliqui més i que no se'n desentengui totalment. Per a aquest film hem hagut de reproduir el cadàver del personatge al qual toca una travessa, però que es queda a casa per por dels veïns i acaba mort de gana. Era una figura de cos sencer força impactant. També vam fer un doble de l'actor Enrique Villén, que l'ascensor talla per la meitat quan prova de sortir-ne”. De la Iglesia té pendent, igualment, de portar al cinema les aventures de Fu Manxú, però hi trigarà, perquè és un film que costa molts milions, si es vol fer bé, i el director encara està una mica tocat de la sotragada econòmica de *Perdita Durango*, que no va ser l'èxit de taquilla que se n'esperava, malgrat tanta publicitat com se'n va fer.

DDT també es va fer càrrec dels efectes d'*El corazón del guerrero*, la primera incursió en el cinema del crític Daniel Monzón. S'hi havia de recrear tot un món fantàstic, barreja de les històries de Tolkien i Conan el Bàrbar. Per a aquest film es van haver de fer maquillatges de cos sencer que representes-

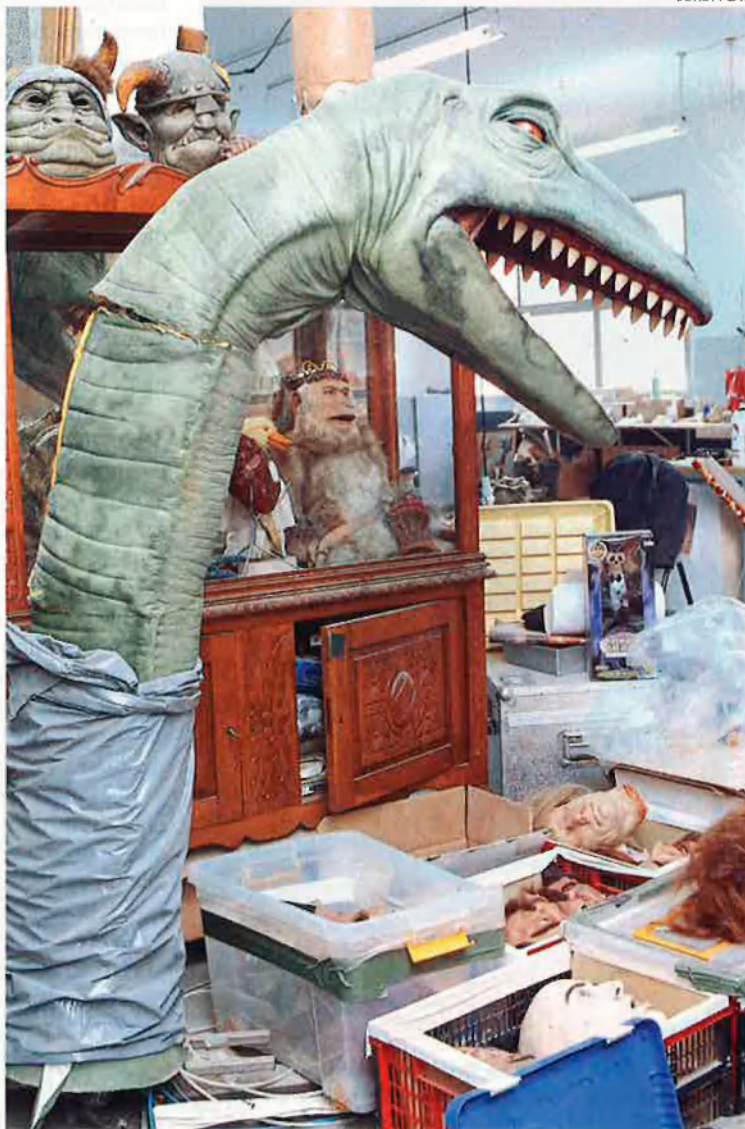
sin mòmies putrefactes, a més de rates que corrien per allà, encara que en l'animació de les bestioles van comptar amb l'ajuda excepcional d'Adolfo Vila, un expert a fer moure qualsevol criatura. També van lluir-se fent fins a deu caps tallats per a primers plans, i dissenys de testes que havien de sortir en escenes diverses. Malgrat tot, dels maquillatges dels actors principals, se'n va fer càrrec Pepe Quetglas, el maquillador habitual dels films d'Àlex de la Iglesia.

“Un dels grans projectes que esperem que es confirmi –continua Martí–, és el d'*El espinazo del diablo*, de Guillermo del Toro. El vam conèixer l'any 1994, quan vam presentar el curt *Aftermath* al Festival de Cinema de Sitges. Ens va venir a veure per felicitar-nos i ens

va dir que un dia podríem crear alguna cosa plegats. L'ocasió ja ha arribat, i ens trobem en la fase de pre-producció, encara que el rodatge no començarà fins juliol. L'argument s'ambienta en la guerra civil espanyola i transcorre en un orfenat per on es passeja el fantasma d'un dels nens que havia mort misteriosament. El film serà ple de morts, d'efectes, i tindrà una ambientació especial. Pot ser una bona ocasió de lluïment. També tennim a l'agenda *Arachnids*, un film de sèrie B, dirigit per Jack Solder, autor de la segona remesa de *Malson a Elm Street II* i *Ocult*, que es rodarà entre els Estats Units i Espanya. Esperem que tots aquests projectes acabin sortint bé”.

Guillem Medina

JORDI PLAY

Molts dels éssers fantàstics que hem pogut veure als espots que han sorgit d'aquest taller. Ara resten inanimats esperant una nova oportunitat.